

גייסות בין-לאומיים: כיצד — ומתי?

בעצם השלטתו האמתית של משטר בין-לאומי יציב — דהיינו, כשבאים למלא תוכן אמיתי את מסגרת „האומות-המאוחדות“ — נעוצים קשיים רבים; ואפשר שביטויים הסמלי והנוקב ביותר מתגלה בסוגית כוחות-הבטחון הבין-לאומיים, אשר לפי תפיסה שהונחה ביסוד ארגון האו"ם, נועדו להיות שליחי הכלל העולמי, לשמירה והגנה שלמה, ללא-משא-פנים, על בטחוננו ושלומנו של העולם.

אין אולי מוסד או ועדת-בירורים מטעם האו"ם — לרבות הועדה לאנרגיה האטומית, שנתפרסמה בדרכה זרועת-הקוצים — אשר ירבה בו כל-כך הקושי להגיע אף לנקודות-מוצא משותפות, ראשוניות ביותר, כב„ועדת-המטה הצבאית“: חברי „ועדת-מטה“ זו, שהוקמה לפני כשנתיים, נפגשים רק לעתים רחוקות באשר גדול מדי המרחק בין תפיסות-היסוד של ב"כ המעצמות הגדולות המשתתפות בה, ועל אחת כמה וכמה בין הצעותיהם הממשיות.

עם זאת, יש ענין רב להתבונן בטיב-העמדות וההצעות המופיעות לבירור ב„ועדת-המטה“, גם אם הצעות אלה הנן הצעות טכסיסיות-גרידא. שהרי מקובל ומובן לכל, כי מבלוי כוח-מגן בין-לאומי לא יקום, בסופו של דבר, משטר מעוצב ושליו ברחבי העולם, ויתכן כי מתוך הגישושים והפולמוס של ימינו אלה יעלו גרעינים לצורות הארגון הביצוע של תקופות מאוחרות יותר, קרובות או רחוקות.

• • •

כרגיל וכמקובל בימים אלה מתגבשים חילוקי-הדעות סביב נגידים שנין עמדות הנציגים הסובייטיים מזה, לבין אלו של „מעצמות-המערב“ מזה. פירוט חילוקי-הדעות דיו כדי לעמוד על כל חומרם היסודית.

בראשית מאי נתפרסם דו"ח של „ועדת-המטה הצבאית“ של האו"ם, ולפי „מקורות יודעי-דבר“ אשר ל„רויטר“ בניו-יורק, ניתן לסכם את הקשיים שצוינו בו וש„חסמו ועיכבו בעד הקמת צבא-אומות-מאוחדות עולמי“, בארבע נקודות-מהלוקת עיקריות שבין ברית-המועצות למעצמות-המערב:

(א) מה הם הכוחות אשר על כל חבר באו"ם יהיה לספקם להרכב הגיס המשותף?

(ב) הייקבע איזה מועד מפורש ל„פינויו“ של כוח-צבאי מטעם האו"ם מהשטחים שבהם הופעל, לאחר שבוצעו האופרציות שלו נגד מתקיף?

ג) התצטרך כל ארץ להעמיד בסיסים לרשות גיסה-האומי?
 ד) היכן יחנו "חטיבות-המכסה", אשר כל מדינה תספקן לגיסה-המשותף?
 הידיעה הנ"ל לא ציינה, מי הם שנקטו בעמדות השונות בכל אחת מנקודות-המחלוקת שצוינו לעיל. אולם כעבור זמן לא-רוב עלו העניינים על שולחנה של "מועצת-הבטחון" — ובה הודיע א. גרומיקו, כי נתעוררו "חילוקי-דעות רציניים" ביחס לדו"ח "ועדת-המטה"; הוא עמד על כך כי הכוחות, אשר יוספקו לגיסה-המשותף ע"י כל אחד מ"חמשת-הגדולים" (ואין זה ברור, האם הכוונה היא כי אף אחת משאר המדינות לא תשתתף כלל במסות-חיל משלה) יהיו "שונים בגודלם ובהרכבם" (סעיף "א" בנקודות-המחלוקת שצוטטו לעיל); כי חברי אומ"מ לא יידרשו לספק בסיסים ל"צבא-העולם", וכי הכוחות מהם יורכב הגיס יחנו בשטחי מדינותיהם — הם בלבד (סעיפים "ג" ו"ד"); וכי הממדים הכוללים של הגיס חייבים להיות קטנים.

בהערותיו אלו של גרומיקו, כפי שנתפרסמו, לא צוינה העמדה הסובייטית בענין הגבלת-הזמן ל"פגיוס" של כוחות-אומ"מ לאחר המקרים בהם יופעלו. אולם מותר להסיק ממגמת הביטחון כי ברית-המועצות היא שעמדה על קביעה מוקדמת של הגבלת-זמן כזו, מתוך חשש לשליטה פוליטית-צבאית ממושכת מטעם האומ"מ באיזורים המסוכסכים של העולם. מתוך מגמה זו מתבררת גם מידת אירצונה של ברה"מ כיום להסכים לכל מיזוג כוחותיהן של המדינות השונות לגיס בין-לאומי אחד כל שהוא; המכסימום אליו ניתנת הסכמתם הוא צירופי-ברית של חטיבות לאומיות, ה"מוקצבות" לכך למפרע ע"י מדינותיהן.

בראשית אבגוסט ש. ז. הגיעו הדברים עד כדי כך, שהגנ' מקנארני, ב"כ ארצות-הברית, ו"ועדת-המטה-הצבאית", הכריזו בנאום ששידור ברדיו כי רוסיה מפריעה להקמת כוח-לוחם של האומ"מ. לפי סיכומו, מכיל הדו"ח שהוכן ע"י ועדת-המטה הבין-לאומית, "לאחר שנת דיונים עקרים" 41 סעיף, ל-25 מהם הסכמנו כולנו; דעותינו נחלקו ב-16 סעיפים, ומאלה ב-11 מקרים היה ניגוד בין דעת רוסיה לבין דעת כל שאר המשתתפים. תביעת רוסיה שכל מדינה תעמיד מספר חיילים שווה ומכסת-ציוד שווה תביא, לדברי הגנ' מקנארני, לידי "ארגון צבאי שיהא מושחת על עצמתו של החלש שבחבריו". (אכן, לצד אחר של העמדה הסובייטית — בענין הבסיסים — לטענתו של גרומיקו כי "חניית חטיבות זרות באיזון ארץ איננה מסייעת לאוירה טובה וליחסי-שכנות", נמצאו תומכים בין אנשי-הצבא הבריטים, בהערות כגון, "הרי זה דבר שהשכל-הישר מחייבו").

כשנשאל הגנ' מקנארני לדעתו מתי יקום הגיס הבין-לאומי, השיב: "לא לשם אמירה בעלמא אומר אני, כי הייתי רוצה שימצא אדם אשר יוכל להשיב לי על שאלה זאת; כי יתכן ועתידו של העולם תלוי בהקמתו של גיס זה בהקדם".

אכן, במציאות זו של מעצמות המנוגדות זו לזו מיסודן, והמסרבות לחלוטין לותר על רבנותן של המה, מתיצבת כאן בגרעין כל הבעיה של „ממשל עולמי“. כל עוד לא השתנה רקע מציאותי זה — נגזר על הדיונים בדבר „צבא בין־לאומי“ (החסר משה „בין־לאומית“) לנוע סביב נקודות מחלוקת תיאורטיות־למחצה וממשיות־למחצה. ואף אם יושג הסכמה בדבר סידורי־ברית לעת הצורך, לא יהיה בזה, ביסודו של דבר, יותר מאשר הכנת שיתוף־פעולה צבאי על יסודות של ברית.

על רקע זה מלמדות גם ההערות של גרומיקו: „אין לפתור חילוקי־דעות אלה על הצבא־העולמי אלא אם תשחררנה האומה־מ מתלותן בענייניהן של אומות אדירות ורבתי־השפעה ידועות“; וכי — „לא כולם שמרו עד כה, על תנאי בלתי־נמנע זה בעבודתה של ועדת־המטה הצבאית“... אכן, מומחים בענייני צבא, אמריקאים ובריטיים, אשר עקבו זה חדשים רבים אחרי עבודתה של „ועדת־המטה“, ציינו, כי מצב זה יכול להביא רק לידי „וטו“ סוביטי, או הימנעות־מהצבעה, אשר בעקבותיה לא תהיה, למעשה, ברה־מ חייבת לקבל את דו"ח הועדה — בדומה למה שקרה לדו"ח הועדה לשאלות האנרגיה האטומית.

אין להניח כי סיכום זה ישתנה במשהו כל עוד לא נוצר המצע להסכם מדיני־כלכלי־בטחוני כולל יותר בין „שלושת־הגדולים“, שיהיה בו כדי לעצב את שיווי־המשקל העולמי למשך תקופה מסוימת.

נשק אטומי בין־לאומי — בעד ונגד

מפנה מסויים במגמות־המחשבה בקרב „נפש המאזנים“ באו"מ (דהיינו, המדינות בשני ה„קטבים“, — ארה"ב ובריה"מ) לגבי מעמדו העתידי של הנשק האטומי בעולם — וכתוצאה מזה, גם לגבי טיב הגיis הבין־לאומי בשעה־שיוולד — נתגלה בזמן האחרון במיוחד (יולי ש. ז.) במושבה של „ועדת האנרגיה האטומית“, הועדה אשרה באופן עיקרוני את הצעת רוסיה — שנתמכה ע"י בריטניה, קנדה, אוסטרליה, סין, ברזיל ופולין — כי יש לחסל את כל כלי הזין האטומיים. אם אמנם תתקבל התכנית ע"י ארגון האומות, יהיה פירושו כי אף „חילי־המטרה הבין־לאומי“ המוצע לא יוכל להשתמש בשום זין אטומי; ואלו לפי „התכנית ברוך“, שאושרה בסתיו אשתקד ע"י האספה הכללית של האו"מ, עמדו להתיר ל„חילי־מטרה“ זה את השימוש בכלי־זין אטומיים.

לא נעדרר־ענין הוא הפרט הבא: הציר הסורי התנגד להצעה שנתקבלה הפעם, בטענו כי השימוש בנשק אטומי (כנראה — ע"י הגיס הבין־לאומי) „היה מפחית את הסיכויים לתוקפנות“. ואלו ציר ארצות־הברית לא הביע כל דעה שהיא. ההצעה החדשה תועבר עתה לשיקולה של מועצת־הבטחון. אכן, כל עוד לא הוחלט מפורשות על/הקמת הגיס הבין־לאומי — מזה, ועל הסדר מוסכם של האנרגיה האטומית — מזה, ערכה של ההצעה הוא אקדמי בעיקרו.

סידורי - שותפות? - צבאות רגיונליים - אזורים

נוכח ההתגבשות (ולו גם הזמנית) של מצב "ברוגז" בין-לאומי, מקבלות משקל מיוחד ההכנות לסידורי-בטחון חלקיים, אשר גם במצב הדברים הקיים משמעותן למעשה, בריתות חלקיות — וכתור כאלו הריהן גם מקור של איום הדדי בין קבוצות-הברית השונות. איננו יודעים הרבה על המתרחש בענין זה באזורי ההשפעה הסובייטיים (נוסף להסכמי א-חידות-הזיון עם מדינות אירופה המזרחית-התיכונה והבלקנית, וההשפעה ההדרגתית-צבאית הכללית). ואלו במסגרת מדיניות-האיסטרטגיה האמריקאית (ובזו האמריקאית-הבריטית) בולטים החזיונות הבאים:

1) המשך ליכודם של סידוריה-מגן הפאן-אמריקאיים, בצידו, באימון ובעיבוד תכניות-מגן, אשר יסוכמו ויוכתרו בוועידה הכל-אמריקאית שהתכנסה ב-15 באוגוסט לשם דיון בכל פרשת-עניינים זו (בענין מגמה זאת — ראה ב"מערכות" לג-לד עמ' 108).

2) ההסכם הבריטיו-אמריקאי בדבר האחדה מרחיקה לכת (אם כי לא שלמה) של הנשק ושל דרכי-אימון, וכן בדבר חילופי-קצינים בין צבאותיהן. (לגבי התכונה לקראת אלה — ראה ב"מערכות" ל"ז עמ' 89, ובחוברת זו עמ' 82).

3) ההסכמה הבריטית-האמריקנית להתיר את השימוש בבוסיסים, שהועמדו ב-1940 לפי הסכם צ'רציל-רוזבלט לרשות ארה"ב, ל"99 שנה" (בנייר-פאונדלנד, אייברמודה ואיי הים הקריבי) גם ל"אומות שלישיות" — כמסתבר, אומות אמריקה הלטינית, ואפשר גם מדינות מערב-אירופה; והדברים על התפתחות דומה גם בתחומי העופה אזורית יש בהם גם משום הידוקייתר של סידורי הבסיסים-המשותפים בכללם.

4) ואחרון-אחרון חביב — פיתוח הנמל רבי-האפשרויות באיזור מסורתי של השפעה ימית-בריטית — בחופה המזרחי של ערב — ע"י כוחות ארה"ב: — פיתוחו של נמל זה (ושדה התעופה הסמוך) עשוי להתגלות כגורם בעל משמעות מדינית ואיסטרטגית מרחיקה-לכת ביותר (בענין זה ראה עוד בחוברת זו ברשימה "טרנס-ערב — מסי"ב איסטרטגית" בעמ' 76).

במסגרת מגמה כללית זאת צריך יהיה לראות ולהעריך גם את הסידורים שייקבעו (כאשר ייקבעו) לבטחונן-המשותף של שתי מדינות הודו החדשות (פאקיסתן והינדוסתאן, או "הודו"), ולמידת ההשתתפות בסידורים אלה (אם תהא כזאת) של כוחות חיצוניים, טכניים או כלכליים, ובמיוחד צריך יהיה להפנות תשומת-לב למעמדה העתידי של נסיכות קאשמיר, אשר יתכן כי נועד לה תפקיד דרמטי ורבת-הפוכות בהתפתחות יחסי-הגבול שבין איזור ההשפעה הסובייטי לעולם הסובב.

• • •

על רקע זה של סידורים חלקיים או "פרטיים" נראית עתה באור שונה

במקצת גם מגמתן של כמה ממדינות ערב ללכוד „צבא־רגיונלי“, „מורח־תיכוני“ (למעשה: — ערבי) אשר ימלא תפקיד „אזורי“, מוסמך גם מטעם ארגון האו"מ (בענין זה — ראה ב„מערכות“ חוב' ל"ה עמ' 89). הניגודים הפנימיים (ביחוד, סביב בעיית „סוריה הגדולה“, וכל המסתעף ממנה) ודאי שאינם מסייעים להתגשמות חלום מעין זה. אך גם התמורות במצבים בין־לאומיים פשוטות ממנו את עלי־ההסואה בהם קושט בעבר. לעומת זאת גדלה והולכת הסכנה שב„הפצת“ סיוע וציוד אמריקאיים בין מדינות ה־מזרח־התיכון ונסיכויותיו, שהיא, לרוב, גם חסרת־הבחנה מבחינה מדינית (ואיסטרטגית) מרחיקה־ראות. (ראה גם את הציון „המשלחת הצבאית הבריטית לסודיה“ ב„צורך“ שבחוברת זו). מהפצת „זרעים“ אלה עלולות לבבוט מפלצות מקומיות לא־מעטות, שאמנם תהינה בנות־חלוף, אך עם זאת ניתנת להן בינתים היכולת לגרום בילבולים ונזקים הרבה.

תחת ה־טחה בפני האטום — הגנה על האטום

אילו הושג (ואם יושג) הסכם בין־לאומי בבעיית האנרגיה האטומית, הרי הדעה נותנת כי נוסף למנגנון הפיקוח הבין־לאומי — שסביב צירו הסתובב עיקר הויכוח בועדת האו"מ בענין זה — היה קם גם כוח־מגן, לשמירה על אותם מפעלים אטומיים, אשר יימצאו ברשות בין־לאומית, ואלו עתה (ביוני ש.ז.) הוחל במדינה שהיא (לע"ע) בעלת־המונופולין לחרושת האטומית בחיול „חיל־בטחון־לאנרגיה־אטומית“ משה, חיל ראשון ומיוחד במינו.

אנשיו של חיל־משמר אמריקאי חדש זה יאומנו בכל טכסיסי „קומנדו“, בשביל שמירה מעולה על מפעלי הפצצות האטומיות מפני חבלנים מקומיים או פלוגות־נחתנים. אנשי חיל זה ילבשו מדים מיוחדים ויחלפו את המשמרות הנוכחיים, המקיימים מטעם הצבא. המועדים הוזהרו כי „הם יועמדו בפני סכנות־גוף, שעות־עבודה ממושכות, תנאים אקלימיים חמורים (הכונה, כנראה, לצפון־קנדה ולאסקה) וגובה רב (באזור־ההרים שבארה"ב עצמן, ובחבל־הקוטב)“.

אכן, מבחינות ידועות אף זהו גיס „בין־לאומי“. אלא שמקורו לא במידת ההסכם, כי אם במדרגת הניגוד....

